

Delia MAGHERESCU

DREPT EXECUȚIONAL PENAL

Editura
Stamangiu
2024

CAPITOLUL 3

Dreptul executării sancțiunilor penale

Conținut:

- Aspecte generale
- Noțiunea de drept execuțional penal
- Obiectul dreptului execuțional penal
- Trăsăturile dreptului execuțional penal
- Legăturile cu alte ramuri ale dreptului

3.1. Aspecte generale

Am observat în cadrul Capitolului 1, că executarea pedepselor privative de libertate are o lungă istorie pe teritoriul țării noastre. Evoluția acestei instituții juridice a prezentat un interes deosebit pentru juriști, în special pentru cei care au activat în domeniul justiției penale. Acest lucru s-a datorat conceptului de proces penal, care, din punctul de vedere al scopului și finalității urmărite, a extins sfera de aplicabilitate a normelor juridice proprii către un segment extensiv acestuia, care să aibă ca obiectiv realizarea prevederilor hotărârilor judecătorești definitive de condamnare în anumite cauze penale.

Așadar, conceptul de proces penal nu este unul străin dreptului execuțional penal, ci dimpotrivă, dacă avem în vedere obiectivul pe care acesta din urmă îl urmărește, putem spune că dreptul execuțional penal reprezintă o extensie a procesului penal, o verigă indispensabilă în unele cauze penale, în care procesul penal s-a soluționat prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, având ca obiect o pedeapsă privativă de libertate.

Având în vedere toate aceste precizări preliminare, este bine de reținut delimitarea pe care dreptul execuțional penal o face de procesul penal, delimitare pe care o vom regăsi și în cadrul unei secțiuni următoare a prezentului capitol, care se referă la legăturile pe care dreptul execuțional penal le stabilește cu alte ramuri de drept. Însă, de departe, cea mai strânsă legătură se dovedește a fi realizată cu dreptul procesual penal, dat fiind și cadrul concret în care executarea pedepselor privative de libertate produce efecte juridice în contextul general creat de procesul penal, din considerentele pe care le-am precizat anterior.

Așa cum se va observa în cadrul secțiunilor următoare, caracterul profund aplicativ al dreptului execuțional penal se datorează tocmai faptului că acesta este o degenerescență a procesului penal, care este, prin definiție, un drept cu puternic caracter aplicativ. Această vocație a fost, așadar, transmisă dreptului execuțional penal de către dreptul procesual penal, care, de altfel, trasează

liniile directoare pentru activitatea subsecventă procesului penal, este vorba despre punerea în executare a pedepselor privative de libertate.

3.2. Noțiunea de drept execuțional penal

Noțiunea de drept execuțional penal a suscitât interesul juriștilor care au văzut în această ramură de drept una cu un puternic caracter aplicativ. Activitățile care evoluează în cadrul etapelor de punere în executare a pedepselor privative de libertate, etape care succed procesului penal și rămânerii definitive a hotărârilor definitive de condamnare, au fost concepute de către legiuitor în așa fel încât să răspundă, în primul rând, scopului procesului penal. Mai exact, să contribuie la realizarea deplină a scopului procesului penal, scop care ar rămâne fără finalitate, în anumite cauze penale.

Prin definiție, scopul procesului penal este acela ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să răspundă penal în acord cu forma de vinovăție reținută de instanța de judecată, pe de o parte, și nicio persoană să nu suporte rigorile legii penale pe nedrept, pe de altă parte.

Dacă prima componentă a scopului procesului penal este de stricta competență a procesului penal, despre cea de-a doua componentă putem spune că este dublu direcționată. În primul rând, acest aspect se referă la faptul că rigorile legii penale se stabilesc prin hotărârea judecătorească definitivă de condamnare, aspect care aparține strict procesului penal. În al doilea rând, ideea că persoanele nevinovate trebuie să nu fie puse în situația de a suporta rigorile legii penale se referă atât la hotărârea judecătorească ce trebuie să fie legală și temeinică, dar, în egală măsură, se referă și la faptul că persoanele care nu au săvârșit infracțiuni și pe care instanțele de judecată nu le-au condamnat să nu fie puse în situația de a executa pedepse în regim privativ de libertate. Nici nu ar fi posibil acest lucru, dat fiind faptul că temeiul juridic al executării unei pedepse privative de libertate este dat de existența unei hotărâri definitive de condamnare. Or, în lipsa unei astfel de hotărâri nu se poate discuta despre executarea unei pedepse privative de libertate, o astfel de executare fiind lipsită de temei juridic.

Noțiunea de drept execuțional penal este, din acest punct de vedere, indisolubil legată de cea a procesului penal și, pe cale de consecință, de cea a dreptului procesual penal. Cu toate acestea, dreptul execuțional penal are o existență de fine stătătoare, care face din acesta o ramură de drept autonomă. Acest aspect este evidențiat cu privire la ramura dreptul execuțional penal. Potrivit diviziunii generale a dreptului, oferită de Teoria generală a dreptului^[1], ramurile de drept sunt împărțite în mai multe categorii, având la bază diverse

---

[1] A se vedea I. CETERCHI, I. CRAIOVAN, *op. cit.*, p. 78-80.

criterii. Însă, pentru dreptul execuțional penal prezintă importanță divizarea dreptului în ramuri de drept public și ramuri de drept privat^[1].

Având în vedere precizările referitoare la criteriile care stau la baza acestei divizări a ramurilor de drept, potrivit cărora „După cum interesul normei privește un particular sau statul, după cum scopul urmărit de o dispoziție legală este acela de a satisface o nevoie a statului sau una a particularilor, ne vom afla în fața unei norme de drept privat sau în fața unei norme de drept public”^[2], întrebarea care se pune este aceea de a ști: cărei ramuri de drept aparține dreptul execuțional penal? Răspunsul la această întrebare este oferit tot de către teoria generală a dreptului, care precizează că „Organizarea puterilor publice sau a serviciilor publice ar interesa mai ales statul, pe când normele referitoare la familie, la contracte și la responsabilitatea obișnuită între particulari ar fi de drept privat”^[3].

Așadar, având în vedere natura juridică a activităților desfășurate în cadrul executării pedepselor privative de libertate, este evident că Dreptul execuțional penal aparține ramurii dreptului public. Argumentele care consfințesc această afirmație constau în faptul că dreptul execuțional penal are ca obiect punerea în executare pedepselor privative de libertate, activitate care este realizată de către organe speciale ale statului. Așadar, aceste organe de executare sunt organizate în cadrul unor instituții specializate, în jurul Administrației Naționale a Penitenciarelor, aflată în subordinea Ministerului Justiției.

Un alt argument este acela care se referă la faptul că interesul în cazul executării pedepselor privative de libertate aparține statului, iar nu particularilor. Mai mult decât atât, statul, prin organele sale speciale, organizate în cadrul penitenciarelor, este cel obligat să pună în executare hotărârile judecătorești definitive de condamnare, pronunțate de către alte organe ale statului – instanțele judecătorești, iar nu particularii. Așadar, privind din acest punct de vedere, interesul în realizarea activității de executare a pedepselor privative de libertate aparține societății, acesta fiind un interes de ordin general.

Un alt argument este acela că dreptul execuțional penal este o degenerescență a dreptului procesual penal, pentru motivele pe care le-am prezentat mai sus. Aceasta are la bază legătura strânsă care se stabilește între dreptul procesual penal și dreptul execuțional penal, acesta din urmă fiind considerat o extensie a primului.

Am spus anterior, că dreptul execuțional penal este o ramură de drept autonomă. Se consideră astfel deoarece, ca orice ramură de drept distinctă, dreptul execuțional penal se caracterizează prin următoarele aspecte:

- dreptul execuțional penal are un obiect propriu, special;

---

^[1] *Ibidem.*

^[2] *Idem*, p. 79.

^[3] *Ibidem.*

- dreptul execuțional penal are norme juridice proprii, speciale;
- dreptul execuțional penal are un raport juridic propriu, special.

Având în vedere cele trei elemente caracteristice ale dreptului execuțional penal specificate mai sus, putem spune că acesta reprezintă o ramură autonomă de drept, care are un obiect propriu, norme juridice proprii de reglementare și un raport juridic propriu. Toate cele trei elemente din caracterizarea dreptului execuțional penal au vocația de a fi speciale, deoarece privesc organe speciale ale statului, specializate în activitatea de executare a pedepselor privative de libertate. Calitatea de a fi speciale este dată de faptul că acestea sunt organizate și funcționează în cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, instituție în subordinea Ministerului Justiției, având atribuții exclusiv în ceea ce privește activitatea de executare a pedepselor privative de libertate.

Din cele precizate în cadrul acestei secțiuni, se poate contura o definiție dată dreptului execuțional penal. În literatura de specialitate au fost date variate definiții dreptului execuțional penal^[1]. În sens general, dreptul execuțional penal este considerat a fi acea ramură de drept care cuprinde ansamblul normelor juridice care reglementează punerea în executare și executarea sancțiunilor penale, mai exact a pedepselor privative de libertate.

Dintr-un alt punct de vedere, dar raportat la aceleași elemente caracteristice, dreptul execuțional penal este definit ca fiind ansamblul normelor juridice care reglementează acele relații sociale ce iau naștere în cadrul procesului de executare a sancțiunilor penale, între organele statului, specializate în acest domeniu, și persoanele care au fost condamnate definitiv la pedepse privative de libertate.

Referitor la apariția dreptului execuțional penal ca ramură de drept, se apreciază că acesta a avut la bază mai multe premise.

- În primul rând, una dintre premisele esențiale care au dus la apariția dreptului execuțional penal are la bază existența unor relații sociale care au ca obiect executarea sancțiunilor penale.
- În al doilea rând, o altă premisă a apariției dreptului execuțional penal este dată de modificările legislative din domeniul executării sancțiunilor penale. Aceste modificări legislative au determinat și o schimbare în logica modalităților în care sunt executate sancțiunile penale. Mai mult decât atât, diversitatea modalităților de executare a sancțiunilor penale a contribuit semnificativ la apariția și dezvoltarea dreptului execuțional penal.
- O altă premisă care a contribuit la apariția dreptului execuțional penal se referă la implicarea statului în elaborarea unei politici penale, referitor la segmentul ce privește executate sancțiunile penale. Această activitate

---

^[1] A se vedea I. OANCEA, *Drept execuțional penal*, Ed. ALL, București, 1996, p. 7.

laborioasă a contribuit semnificativ la dezvoltarea dreptului execuțional penal și implicit a legislației în acest domeniu.

- În prezent, dezvoltarea dreptului execuțional penal este caracterizată prin reglementarea dispozițiilor Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal^[1], care oferă un cadru comprehensiv de realizare a activității de executate a sancțiunilor penale în regim de detenție.

3.3. Obiectul dreptului execuțional penal

Am prezentat, în cadrul secțiunii anterioare, că dreptul execuțional penal este o ramură de drept public, din motivele specificate, referitoare la existența unui obiect propriu, existența unor norme juridice proprii și a unui raport juridic propriu, toate acestea organizate într-un context special. În cele ce urmează se va determina prima dintre aceste caracteristici ale dreptului execuțional penal. Este vorba despre *obiectul dreptului execuțional penal*.

Ca regulă generală, obiectul de studiu la unei ramuri de drept constă într-un ansamblu de relații sociale care au aplicabilitate într-o anumită sferă de competență. Și cu privire la dreptul execuțional penal situația se prezintă în aceleași coordonate, determinate de existența unor relații sociale, reglementate juridic, deci reglementate de norme juridice de drept execuțional penal, care se constituie în cadrul activității de executare a sancțiunilor penale.

Normele juridice de drept execuțional penal sunt cele care reglementează acele relații sociale din sfera executării sancțiunilor penale. Aceste norme juridice sunt aplicate de organe speciale ale statului, investite de la lege cu atribuții în ceea ce privește vegherea modului în care sunt executate sancțiunile penale. Aceste organe au competență în ceea ce privește organizarea activităților de la locul de executare a pedepselor privative de libertate, pe de o parte, și de a observa dacă apar neconcordanțe în modul de executare a acestora, pe de altă parte.

Nu în ultimul rând, legea le conferă acestor organe atribuții în luarea tuturor măsurilor care se impun în cazul în care constată abateri de la normele legale care reglementează acest domeniu, în așa fel încât să fie restabilită ordinea de drept. În cazul în care aceste organe constată că sunt săvârșite fapte penale,

---

^[1] Legea nr. 254/2013 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. nr. 514/2013. Tot în domeniul executării sancțiunilor penale este reglementată și Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. nr. 513 din 14 august 2013.

acestea sunt obligate să sesizeze organele judiciare, pentru ca persoanele condamnate care le-au săvârșit să fie trase la răspundere penală.

Așadar, dreptul execuțional penal are ca obiect relațiile sociale care sunt reglementate de normele juridice speciale din domeniul dreptului execuțional penal. Tocmai această reglementare a normelor juridice speciale are menirea de a asigura cunoașterea domeniului respectiv de activitate, în conformitate cu practica în materie. Procedând astfel, dreptul execuțional penal, în acord cu practica din domeniu, trebuie să identifice problemele ce apar în aplicarea normelor de drept execuțional penal, ca norme speciale, să valorifice măsurile legale adoptate și implementate la nivelul unităților de executare a pedepselor privative de libertate și să propună eventuale soluții pentru ca legiuitorul să le aibă în vedere, acolo unde sunt activități sau măsuri ce pot fi îmbunătățite.

Mai mult decât atât, dreptul execuțional penal, analizând normele juridice speciale, precum și modul în care acestea sunt implementate în cazuri concrete, dar și cu privire la problemele care apar ca urmare a aplicării acestora, este în măsură să contribuie la îmbunătățirea cadrului legal în materie ori de câte ori constată că există neconcordanțe legislative, imperfecțiuni de această natură.

Așadar, având în vedere toate aceste aspecte discutate, putem conchide că dreptul execuțional penal are ca obiect relațiile sociale care iau naștere, se modifică și se sting în cadrul unor activități de executare a sancțiunilor penale. Relațiile sociale despre care se discută în cadrul dreptului execuțional penal nu sunt altceva decât raporturi juridice execuțional penale, care apar între participanții la procedura de executare penală. Acești participanți sunt organele specializate ale statului, pe de o parte, și persoanele condamnate, pe de altă parte.

3.4. Trăsăturile dreptului execuțional penal

Alături de obiectul dreptului execuțional penal, care este o componentă esențială a cunoașterii mecanismului de funcționare a punerii în executare a sancțiunilor penale, este la fel de important să înțelegem care sunt trăsăturile esențiale ale dreptului execuțional penal. Acest lucru prezintă interes în cadrul procesului mai amplu de evidențiere a tuturor sarcinilor dreptului execuțional penal, pe care le întâlnim în cursul executării sancțiunilor penale.

Ramura dreptului execuțional penal oferă o perspectivă bogată în ceea ce privește procedura de punere în executare a sancțiunilor penale. Din acest considerent, și cunoașterea în ansamblu a trăsăturilor esențiale ale dreptului execuțional penal este necesară, acest lucru oferind posibilitatea detalierei caracteristicilor acestei ramuri de drept. Trăsăturile de bază ale dreptului execuțional penal sunt detaliate în cele ce urmează.

– *Dreptul execuțional penal este o ramură de drept*

Așa cum am specificat anterior, dreptul execuțional penal este reprezentat de un ansamblu de norme juridice speciale, specifice domeniului executării sancțiunilor penale. Normele juridice care reglementează activitatea de executare a sancțiunilor penale sunt cuprinse în conținutul Legii nr. 254/2013^[1]. Aceasta este legislația specială în materie^[2]. Alături de acest act normativ, normele juridice care reglementează activitatea de executare a sancțiunilor penale sunt prevăzute de dispozițiile Codului penal și ale Codului de procedură penală, cu precizarea că acestea din urmă sunt dispoziții generale.

În raport cu regulile generale de aplicabilitate a normelor juridice în cadrul unui raport juridic, atunci când există conflict între normele juridice generale și normele juridice speciale, care reglementează același raport juridic, se aplică cu prioritate prevederile legii speciale. Astfel, spunem că normele juridice speciale au prioritate în fața prevederilor sau normelor juridice cu caracter general. Această precizare are la bază principiul ce derogă din adagiul în limba latină potrivit căruia „*specialia generalibus derogant*”. Acesta se traduce prin faptul că norma juridică specială derogă din norma juridică generală și se aplică cu prioritate în fața acesteia din urmă. Așadar, atunci când există un raport juridic execuțional penal care este reglementat atât de prevederile legii generale, ale Codului penal sau ale Codului de procedură penală, cât și de prevederile Legii nr. 254/2013, ca lege specială în materie, se aplică cu prioritate prevederile legii speciale. În cazul în care acestea nu disting anumite situații specifice executării sancțiunilor penale, în astfel de cazuri se vor aplica prevederile legii generale, ca subsecventă legii speciale.

– *Dreptul execuțional penal are caracter autonom*

Ca ramură distinctă de drept, am specificat că dreptul execuțional penal este guvernat de existența unui obiect propriu, de reguli proprii rezultate din prevederea acestora în norme juridice proprii, precum și de existența unui raport juridic propriu de drept execuțional penal. Toate aceste caracteristici îi conferă dreptului execuțional penal statutul de ramură de drept autonomă, în spectrul mai amplu al dreptului public.

---

^[1] Legea nr. 254/2013 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. nr. 514/2013.

^[2] Și Legea nr. 253/2013 reglementează executarea pedepselor neprivative de libertate, însă acestea nu fac obiectul acestei lucrări. A se vedea Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. nr. 513 din 14 august 2013.

Această ramură a dreptului execuțional penal își execută sarcinile în acord cu prevederile dreptului penal și ale dreptului execuțional penal, dar, în pofida acestor concordanțe și conexiuni ce se stabilesc între ele, dreptul execuțional își păstrează calitatea de a fi o ramură de drept autonomă. Referitor la primul element enumerat, acela care privește existența unui obiect propriu, trebuie reținut că acesta este dat de totalitatea relațiilor sociale privitoare la executarea sancțiunilor penale.

Apelând din nou la tehnica prescrisă de teoria generală a dreptului, o ramură de drept poate să existe numai dacă are un obiect propriu. Analizând relațiile sociale de executare a sancțiunilor penale, putem spune că acestea îi conferă dreptului execuțional penal un caracter de ramură de drept autonomă. Tot referitor la acest aspect, trebuie reținut faptul că reglementarea relațiilor sociale de executare a sancțiunilor penale se realizează prin norme juridice proprii, de natură specială, în considerarea celor specificate mai sus. Acestea sunt norme juridice speciale deoarece sunt reglementate de dispozițiile Legii nr. 254/2013, despre care am argumentat că sunt norme speciale care reglementează executarea sancțiunilor penale.

– Dreptul execuțional penal are un caracter de drept public

Caracterul de a fi public este consacrat de natura activității prestate și de calitatea persoanelor implicate în cadrul acestei activități. Așadar, este evident că activitatea care privește executarea sancțiunilor penale are ca părți implicate statul prin organele specializate, pe de o parte, și persoanele condamnate, pe de altă parte. Referitor la prima categorie, aceea a organelor speciale ale statului, acestea sunt parte a Administrației Naționale a Penitenciarelor, ca for cu competență în ceea ce privește asigurarea procesului de executare a sancțiunilor penale, și se subordonează Ministerului Justiției.

Tot referitor la caracterul dreptului execuțional penal de a fi ramură de drept public trebuie precizat că acest atribut se datorează faptului că raportul juridic de drept execuțional penal este unul de autoritate, care implică atribuțiile unei autorități, așa cum este Administrația Națională a Penitenciarelor. Raportul juridic de autoritate este stabilit între participanții la procesul de executare a sancțiunilor penale, statul prin organele speciale, pe de o parte, și persoanele condamnate, pe de altă parte. Mai mult decât atât, referindu-ne la caracterul de drept public al dreptului execuțional penal, trebuie precizat că acesta are la bază un raport juridic de subordonare, care, în cele din urmă, este unul de drept public.